

Nic nowego o Niżyńskim

Premiera w Wierszalinie ■ Chory na schizofrenię tancerz, w piwnicy-kaplicy zakładu psychiatrycznego, inscenizuje misterium pasyjne na motywach własnego życia

Jerzy Szerszunowicz
jszerszunowicz@poranny.pl

Bóg Niżyński” Piotra Tomaszuka rozgrywa się na styku szaleństwa i pierwotnego rytuału magicznego. Szkoda, że w atmosferze tajemnicy i wielkich napięć emocjonalnych nie rodzi się równie wstrząsająca prawda o człowieku. Ani o tym konkretnym, genialnym tancerzu Waławie Niżyńskim, ani uniwersalna, zdolna dotknąć, poruszyć statystycznego Kowalskiego na widowni. Nie przeszkadza to wcale temu, by wielu widzów wyszło z teatru poruszonych. Jest to wiele prawdopodobne, bo choć ładunek intelektualny przedstawienia jest skromny, to formy ekspresji imponujące. Trudno, przynajmniej momentami, nie ulec emocjom buzującym na scenie.

Ciemno wszędzie, głucho wszędzie

Piotr Tomaszuk powiedział na łamach „Porannego”, że jednym z celów dramatu „Bóg Niżyński” jest przypomnienie postaci słynnego tancerza – Polaka, o którym w Polsce mało kto słyszał. Misja edukacyjna zakończyła się ledwie połowicznym sukcesem.

Ze spektaklu można się dowiedzieć tyle, że ktoś taki istniał; że najważniejszą postacią jego życia, kochankiem i mentorem był niejaki Siergiej Diagilew; że miał żonę Romolę; że był podziwianym tancerzem; że zachorował (domyślamy się, że na schizofrenię) i dokonał żywota za murami zakładów „dla psychicznie i nerwowo chorych”.

Akcja dramatu zaczyna się w

chwili, gdy Niżyński dowiaduje się o śmierci Diagilewa. Postanawia odprawić „mszę” – nabożeństwo, rytuał magiczny, w którym będzie rozpamiętywał swój wieloletni związek z Diagilewem. Obiecał kiedyś Siergioży, że zatańczy na jego grobie i właśnie to robi...

Jeżeli ktoś przed wybraniem się do Wierszalina nic nie wiedział o Waławie Niżyńskim, ten w niewiedzy pozostanie. Wizyta na spektaklu „Bóg Niżyński” dostarczy mu takich przeżyć, jak wołu gapiącemu się w malowane wrota. Przepytalem kilka osób, jak rozumieją padające w przedstawieniu hasła „Pietruszka”, „Faun” czy „Święto wiosny”. Z tym ostatnim nie było najgorzej – każdy, kto mieni się uczestnikiem życia kulturalnego, coś słyszał o słynnym przedstawieniu. Choćby pośrednio, kilka lat temu, przy okazji szeroko komentowanej pracy Katarzyny Koziry o tym samym tytule. Inni natrafili na książkę „Święto wiosny” Modrisa Eksteinsa. Z „Pietruszką” i „Faunem” (dokładnie „Południem Fauna”) nie było już tak łatwo. A przecież bez wiedzy, o czym mowa albo z mętną świadomością, że są to tytuły ważnych przedstawień w karierze Niżyńskiego, nawet żwawy intelektualnie odbiorca spada do poziomu wołu. I nie jest to wina, lecz inscenizatora, który buduje dramaturgię widowiska na odwołaniach do wiedzy, której odbiorca w większości przypadków nie posiada.

Kto rozumie, ten traci

W tym momencie powinienem puścić dydaktycznego baka, czyli zachęcić do zdobycia wiedzy o Niżyńskim przed wybraniem się do

Rafał Gąsowski (Niżyński) w spektaklu „Bóg Niżyński” Piotra Tomaszuka

Supraśla. Nie robię tego, bo nie jestem pewny, czy z dwojga złego nie lepiej pozostać w stanie błogiej nieświadomości. Rozumiejąc „piąte przez dziesiąte” możemy popuścić wodze fantazji, skupić uwagę na ciekawej muzyce, scenografii czy miotającym się po scenie, półnagim Ra-

fałe Gąsowskim (Niżyński). Wiedza (prawda) skutecznie może nas wyzwolnić z tych przyjemności i zastąpić je irytacją. Bo trudno się nie irytować stworzonym w przedstawieniu portretem Niżyńskiego, gdy wie się na jego temat to i owo z innych źródeł.

Nieszczęśnik bogiem?

Tomaszuk pokazał Niżyńskiego tak, jak go widzi. Problem w tym, że taki Niżyński nie jest wystarczającym pretekstem do tego, by poświęcać mu przedstawienie. Zamiast genialnego tancerza i choreografa, który zrewolucjonizował balet światowy, oglądamy godnego politowania młodzieńca z problemami osobowościowymi. Tomaszuk na tym poprzestaje, a przez to spłaszcza postać Niżyńskiego. Opierając się tylko na przedstawieniu, nijak nie zrozumiemy, jak ta nieszczęsna istota mogła być uważana za boga tańca...

Tomaszuk prawdy o swoim bohaterze poszukuje głównie w alkowie. W efekcie widok kształtnych pośladków przysłania nam nieco inne aspekty życia wielkiego tancerza.

Podsumowując – „Bóg Niżyński” rozgrzewa emocje. Jednak w warstwie intelektualnej nie wnosi wiele lub zgola nic istotnego. Podobnie jak w inscenizacyjnej (Tomaszuk bazuje na własnych, sprawdzonych pomysłach) i aktorskiej (Rafał Gąsowski odcina kupony od niezapomnianego „Świętego Edypa”). Efekty są całkiem niezłe – pod warunkiem, że nic się nie wie o Niżyńskim i nie widziało się innych przedstawień Tomaszuka. ■